

Vayechi

וַיַּחֲיִי

ראשון

בראשית 47

Yaakov lived in the land of Egypt seventeen years. The days of Yaakov, the years of his life were one hundred and forty seven years.

28 וַיַּחֲיִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עָשָׂר שָׁנָה וַיְהִי

יַמִּי-יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲזֵי שִׁבְעַת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָת שָׁנָה:

וַיְהִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עָשָׂר שָׁנִים וַיְהִי

יַמִּי יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲזֵי שִׁבְעַת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָת שָׁנָה:

Rashi

ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מַצְרַת הַשְּׁעָבוֹד, שהתחילו לשעבדם. דבר אחר, שבקש לגלות את הקץ לבניו, ונסתם ממנו (בב"ר צו, א):

The days of Yisrael's death drew near,
and he called for his son Yoseif, and
said to him, If I have found favor in
your eyes, please, place your hand
under my thigh; that you will deal
kindly and truthfully with me. Please,
do not bury me in Egypt.

וַיָּקֻרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמָוֶת וַיִּקְרָא לְבָרָה לְיוֹסֵף וַאֲמַר
לֵּה אִם כָּעֵן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ שׁוּי כָעֵן יָדְךָ
תַּחַת יָרְכִי וְתַעֲבֹד עִמִּי טִיבוּ וְקִשּׁוּט לֹא כָעֵן תִּקְבְּרֶנִּי
בְּמִצְרַיִם

Rashi

ויקרב ימי ישראל למות. כל מי שנאמר בו קריבה למות, לא הגיע לימי אבותיו (ב"ר שם ג), (יצחק חי ק"פ ויעקב קמ"ז, בדוד נאמר קריבה, אביו חי ת' שנים והוא חי ע'):
ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה יכולת בידו לעשות (ב"ר שם ה):
שים נא ידך. והשבע:

חסד ואמת: חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול:
אל נא תקברני במצרים. סופה להיות עפרה כנים (ומרחשין תחת גופי), ושאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות, ושלא יעשוני מצרים עבודת אלילים, ב"ר (שם):

For I will lie with my fathers. Carry me
out of Egypt, and bury me in their
grave. He [Yoseif said], I will do as you
say.

וַאֲשַׁכּוּב עִם אֲבֹתַי וְתַטְלֶנִּי מִמִּצְרַיִם וְתִקְבְּרֶנִּי
בְּקִבְרֵתָהוֹן וַאֲמַר אָנָּה אֶעֱבֹד כְּפִתְגָמְךָ

וַאֲשַׁכַּבְתִּי עִם אֲבֹתַי וְנִשְׂאתַנִּי מִמִּצְרַיִם וְקִבְרַתִּנִּי

burial

בְּקִבְרֵתָם וַאֲמַר אֲנֹכִי אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרְךָ:

Rashi

ושכבתי עם אבותי. וי"ו זו מחובר למעלה לתחלת המקרא, שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי, ואני סופי לשכב עם אבותי, ואתה תשאני ממצרים, ואין לומר ושכבתי עם אבותי השכיבני עם אבותי במערה, שהרי כתיב אחריו ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, ועוד, מצינו בכל מקום לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה, ולא הקבורה, כמו וישכב דוד עם אבותיו, ואחר כך ויקבר בעיר דוד (מלכים"א ב, י):

He [Yaakov] said, Swear to me, and he swore to him. Yisrael prostrated himself at the head of the bed.

31 וַיֹּאמֶר הַשְׁבָּעָה לִּי וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל-רֹאשׁ

הַמֶּטֶה: (פ)

וַיֹּאמֶר קָיָם לִי וְקָיָם לָהּ וְסָגִיד יִשְׂרָאֵל עַל רִישׁ עֶרְסָא

Rashi

וישתחו ישראל. תעלה בעיניו סגיד ליה:

על ראש המטה. הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו (שבת יב: נדרים מ.), שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה. דבר אחר על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך היה, ועוד שנשבה לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו:

בראשית 48

After these events, someone said to Yoseif, Behold your father is ill. He took his two sons with him, Menasheh and Ephraim.

1 וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ

חָלָה וַיִּקַּח אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-אֶפְרַיִם:

וַהֲוֶה בְּתֵר פְּתֻגְמִיָּא הָאֵלִין וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הָא אָבוֹךְ
שְׁכִיב מִרְעָ וּדְבַר יֵת תִּרְיִן בְּנוֹהֵי עִמָּה יֵת מְנַשֶּׁה וְיֵת
אֶפְרַיִם

Rashi

ויאמר ליוסף. אחד מן המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו:
ויקח את שני בניו עמו. כדי שיברכם יעקב לפני מותו:

It was told to Yaakov, saying, Behold, your son, Yoseif, has come to you. Yisrael gathered his strength and sat up in bed.

2 וַיֵּגֵד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנִי יוֹסֵף בָּא אֵלַיךְ וַיִּתְחַזַּק

יִשְׂרָאֵל וַיָּשֶׁב עַל-הַמֶּטֶה:

וַחֲוִי לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הָא בְּרִיךְ יוֹסֵף אֶתָּא לְוִתְךָ וַאֲתַקֵּךָ
יִשְׂרָאֵל וַיִּתִּיב עַל עֶרְסָא

Rashi

ויגד. המגיד ליעקב, ולא פירש מי, והרבה מקראות קצרי לשון:

ויתחזק ישראל. אמר, אף על פי שהוא בני, מלך הוא, אחלק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד למלכות. וכן משה חלק כבוד למלכות, ויורדו כל עבדיך אלה אלי (שמות יא, ח), וכן אליהו ויששכר מתניו וגו' (מלכים-א יח, מו):

Yaakov said to Yoseif, Almighty
Shaddai appeared to me in Luz, in the
land of Canaan, and He blessed me.

3 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-יֹסֵף אֵל שְׁדֵי נִרְאָה-אֵלַי בְּלוֹז בְּאֶרֶץ

כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ אֹתִי:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל שְׁדֵי אֲתָגְלִי לִי בְלוֹז בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ יָתִי

He said to me, Behold, I will make you
fruitful and numerous, and I will make
you into an assembly of nations. I will
give this land to your descendants after
you for an everlasting possession.

4 וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי מְפָרֵךְ וְהִרְבִּיתִךְ וְנִתְתִּיךְ לְקָהָל עַמִּים

וְנִתַּתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֲךָ אַחֲרַיִךְ אֶחָד עוֹלָם:

וַיֹּאמֶר לִי הֵא אָנָּה מְפַשְׁינִךְ וְאַסְגִּנִּךְ וְאַתְּנֶנֶךְ לְכַנְשֵׁת
שְׁבָטִין וְאַתֶּן יֵת אֶרְעָא הָדָא לְבְנֶיךָ בְּתֵרֶךְ אַחֲסַנֵּת עֹלָם

Rashi

ונתתיך לקהל עמים. בשרני שעתידים לצאת ממני עוד קהל ועמים, ואף על פי שאמר לי גוי וקהל גוים, גוי אמר לי על בנימין, קהל גוים, הרי שנים לבד מבנימין, ושוב לא נולד לי בן, למדנו שעתיד אחד משבטי ליחלק, ועתה אותה מתנה אני נותן לך:

And now your two sons, who were
born to you in the land of Egypt before
I came to you to Egypt, are mine.
Ephraim and Menasheh, like Reuvein
and Shimon, shall be mine.

5 וְעַתָּה שְׁנֵי-בְנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאִי

אֵלַי מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן

יְהִי-יָלָי:

וּכְעַן תֵּרִין בְּנֶיךָ דְּאֲתִילִידוּ לְךָ בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַד
מִיָּתִי לְוִתֶּךָ לְמִצְרַיִם דִּילִי אֲנֹן אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן
וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן קְדָמִי

Rashi

הנולדים לך וגו' עד בואי אליך. כלומר שנולדו מִשְׁפָּרְשֵׁת ממני עד שבאתי אצלך:
לי הם. בחשבון שאר בני הם, ליטול חלק בארץ איש כנגדו:

But your progeny that will be born after
them shall be yours. They shall be
called by their brother's name with
regard to their inheritance.

ובְּנֵיךָ דִּי תוֹלִיד בְּתַרְיֵהוֹן דִּילְךָ יְהוֹן עַל שׁוּם אֲחוּהוֹן
יִתְקַרְוּ בְּאַחְסִנְתֵּהוֹן

6 וּמוֹלִדְתְּךָ אֲשֶׁר־הוֹלִדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם
אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנִחְלָתָם:

Rashi

ומולדתך וגו'. אם תוליד עוד, לא יהיו במנין בני, אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בשבטים
לענין הנחלה. ואף על פי שנחלקה הארץ למנין גלגלותם, כדכתיב לְרֵב תִּרְבָּה נַחֲלָתוֹ, וכל איש ואיש נטל בשוה חוץ מן
הבכורים, מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו, (להטיל גורל הארץ, למנין שמות השבטים, ונשיא לכל שבט ושבט, ודגלים
לזה ולזה):

And I, when I came from Padan, Rachel
died unto me in the land of Canaan, on
the road, when there was yet a stretch
of land, before coming to Ephros. I
buried her there on the road to Ephros,
which is Beis Lechem.

וְאֲנִי בְּמִיתִי מִפְּדָן מִיתַת עָלַי רַחֵל בְּאַרְעָא דְכְנַעַן
בְּאַרְחָא בְּעוֹד כְּרוּבָא דְאַרְעָא לְמִיעַל לְאַפְרַת וּקְבַרְתָּהּ
תַּמָּן בְּאַרְחָא אֶפְרַת הִיא בֵּית לֶחֶם

7 וְאֲנִי | בְּבֹאִי מִפְּדָן מִיתַת עָלַי רַחֵל בְּאַרְצָא כְּנַעַן בְּדֶרֶךְ
בְּעוֹד כְּבֵרֶת אֶרֶץ לְבָא אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם
בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הִיא בֵּית לֶחֶם:

properly

Rashi

ואני בבואי מפדן וגו'. ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך
לבית לחם:
כברת ארץ. מדת ארץ, והם אלפים אמה, כמדת תחום שבת, כדברי ר' משה הדרשן, ולא תאמר שעכבו עלי גשמים
מלהוליכה ולקברה בחברון, עת הִגְרִיד הִי, שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה:
ואקברה שם. לא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה
שם, שתהא לעזרה לבניה, כְּשִׁיגְלָה אותם נבזראדן והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם
רחמים, שנאמר קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע וגו' (ירמיה לא, יד), והקב"ה משיבה יְשׁ שְׁכָר לְפַעֲלָתְךָ נָאָם ה' וגו' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם.
ואונקלוס תרגם כְּרוּב אֶרְעָא, כדי שיעור חרישת יום (ס"א ארץ), ואומר אני שהיה להם קצב שהיו קורין אותו כדי מחרישה
אחת, קוריאד"א בלע"ז, כדאמרינן כְּרוּב וְתַנִּי, כְּמָה דְּמַסִּיק תַּעֲלָא מִבֵּי פְּרָבָא:

Yisrael saw Yoseif's sons, and he said,
Who are these?

8 וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי־אֵלֶּה:

וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יְת בְּנֵי יוֹסֵף וַאֲמַר מִן אֵלֵין

Rashi

וירא ישראל את בני יוסף. בקש לברכם ונתסלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים, ויהוא ובניו

ממנשה:

ויאמר מי אלה. מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה:

Yoseif said to his father, These are my
sons, whom Elohim has given me in
this [place]. He [Yaakov] said, Please
Take them to me, and I will bless them.

9 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר־נָתַן־לִי אֱלֹהִים בְּזֶה

וַיֹּאמֶר קַח־ם־נָא אֵלַי וְאֶבְרַכֶּם:

וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָבוּהִי בְנֵי אֲנִי דִּי יְהִיב לִי יֵי הָכָא וַאֲמַר

קַרְבָּנוֹן כָּעֵן לְוֹתִי וְאֶבְרַכְנִי

Rashi

בזה. הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר, ונחה עליו רוח הקודש:

ויאמר קחם נא אלי ואברכם. זה שאמר הכתוב, וְאֶנֶכִּי תַרְגְּלֹתִי לְאֶפְרַיִם קָחֶם עַל זְרוּעֹתַי (הושע יא, ג), תרגלתי רוחי ביעקב

בשביל אפרים, עד שלקחן על זרועותיו:

שני

Yisrael's eyes were heavy with age, and
he could not see. He [Yoseif] brought
them near to him, and he kissed them
and hugged them.

10 וַעֲיָנִי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזֶּקֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת וַיַּגֵּשׁ אֹתָם

אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם:

to clasp

to kiss

וַעֲיָנִי יִשְׂרָאֵל יָקָרָן מִסִּיבּוֹ לֹא יְכוּל לְמַחֲזִי וְקָרִיב יְתֵהוֹן

לְוֹתָהּ וַיִּנָּשֶׁק לָהֶון וַיַּחֲבִיף לָהֶון

Yisrael said to Yoseif, I have never
thought to see your face, and behold
Elohim has even allowed me to see your
offspring.

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף לְמַחְזֵי אָפִיךָ לֹא סְבִרִית וְהֵא
אֲחֲזִי יָתִי יְיָ אֵף יֵת בְּנִיךָ

11 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פָלַלְתִּי וְהִנֵּה
הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת־זַרְעֶךָ:

Rashi

לא פללתי. לא מלאני לבי לחשוב מחשבה שאראה פניך עוד. פללתי, לשון מחשבה, כמו הביאי עצה עשו פלילה (ישעיה טז,
ג):

Yoseif brought them out from between
his knees, and he prostrated himself
with his face to the ground.

וַאֲפִיִּךְ יוֹסֵף יִתְהוֹן מִן קֶדְמוֹהִי וְסָגִיד עַל אַפּוֹהִי עַל
אַרְעָא

12 וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכּוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפּוֹ אֶרְצָה:

Rashi

ויוצא יוסף אתם. לאחר שנשקם, הוציאם יוסף מעם ברכיו, כדי לישבם זה לימין וזה לשמאל, לסמוך ידיו עליהם ולברכם:
וישתחו לאפיו. כשחזר לאחוריו מלפני אביו:

Yoseif took the two [of them]—Ephraim
in his right [hand], toward Yisrael's left,
and Menasheh in his left, toward
Yisrael's right—and he brought them
near to him.

וַדְּבַר יוֹסֵף יֵת תְּרוּיָהוֹן יֵת אֶפְרַיִם בְּיַמִּינָה מִשְׁמָאלָא
דְּיִשְׂרָאֵל וְיֵת מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלָה מִיַּמִּינָא דְּיִשְׂרָאֵל וְקָרִיב
לְוֹתָהּ

left

13 וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אֶפְרַיִם בְּיַמִּינוֹ מִשְׁמָאל

יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלוֹ מִיַּמִּין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו:

Rashi

את אפרים בימינו משמאל ישראל. הבא לקראת חברו, ימינו כנגד שמאל חברו, וכיון שהוא הבכור מִיָּמִין לברכה:

Yisrael stretched out his right [hand]
and placed it on the head of Ephraim,
[although] he was the younger, and his
left [hand] on the head of Menasheh.
He deliberately placed his hands so,
even though Menasheh was the
firstborn.

ואושיט ישראל ית ימינה ושוי על רישא דאפרים
והוא זעירא וית שמאלה על רישא דמנשה אחכמינו
לדוהי ארי מנשה בוכרא

Rashi

שכל את ידיו. כתרגומא חכמינו, בהשכל וחכמה השכיל את ידיו לכך, ומדעת, כי יודע היה כי מנשה הבכור, ואף על פי כן
לא שת ימינו עליו:

He blessed Yoseif and said, Elohim
before whom my fathers walked,
Avraham, and Yitzchok, Elohim who
was my shepherd from my inception
until this day—

ובריך ית יוסף ואמר יי די פלחו אבהתי קדמוהי
אברהם ויצחק יי דזון יתי מדאיתני עד יומא הדין

The Angel who redeemed me from all
evil, should bless the lads, and let my
name be called on them, together with
the name of my fathers, Avraham and
Yitzchok. May they be like fish,
multiplying within the land.

מלאכא די פרק יתי מפל בישא יברך ית עולמיא
ויתקרי בהון שמי ושום אבהתי אברהם ויצחק וכנוני
ימא יסגון בגו בני אנשא על ארעא

14 וישלח ישראל את ימיו וישת על ראש אפרים והוא

little

הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו

כי מנשה הבכור:

15 ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבותי

לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי

עד היום הזה:

16 המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים ויקרא

to spawn

בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרב

בקרב הארץ:

Rashi

המלאך הגואל אותי. מלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, כענין שנאמר וַיֹּאמֶר אֵלַי מֶלֶאךָ הָאֱלֹהִים בְּחִלּוֹם יַעֲקֹב וְגו' אֲנֹכִי הָאֵל
בֵּית אֵל:
יברך את הנערים. מנשה ואפרים:

וידגו. כדגים הללו שְׁפָרִים וְרָבִים ואין עין הרע שולטת בהם:

שלישי

Yoseif saw that his father placed his right hand on Ephraim's head, and it was bad in his eyes. He held up his fathers hand, to remove it from Ephraim's head [and to place it] on Menasheh's head.

וַחֲזָא יוֹסֵף אֶרֶץ שְׁנֵי אֲבוּהִי יָד יְמִינָה עַל רִישָׁא
דְּאֶפְרַיִם וּבָאִישׁ בְּעֵינוּהִי וְסָעַד יָדָא דְּאֲבוּהִי לְאַעֲדָא
יָתָה מֵעַל רִישָׁא דְּאֶפְרַיִם לְאַנְחוּתָה עַל רִישָׁא דְּמִנְשֶׁה

Rashi

ויתמך יד אביו. הרימה מעל ראש בנו ותמכה בידו:

Yoseif said to his father, Not so, my father, for this one is the firstborn, place your right hand on his head.

וַאֲמַר יוֹסֵף לְאֲבוּהִי לֹא כֵן אָבָא אֶרֶץ דִּין בּוֹכְרָא נָשׁוּ
יְמִינָה עַל רִישָׁה

17 וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי־יָשִׁית אָבִיו יָד־יְמִינוֹ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם

וַיִּרְע בְּעֵינָיו וַיִּתְמָךְ יָד־אָבִיו לְהַסִּיר אֹתָהּ מֵעַל

to sustain

רֹאשׁ־אֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁ מִנְשֶׁה:

18 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו לֹא־כֵן אָבִי כִי־זֶה הַבְּכֹר שֵׁם

יְמִינָה עַל־רֹאשׁוֹ:

His father refused, and he said, I know my son, I know. He too will become a people, he too will become great; however his younger brother will be greater than he, and [the fame] of his descendants will fill the nations.

אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי גַם־הוּא

יִהְיֶה־לָּעַם וְגַם־הוּא יִגְדֹּל וְאוֹלָם אָחִיו הִקְטִין יִגְדֹּל

מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא־הַגּוֹיִם:

וְסָרִיב אָבוּהִי וַאֲמַר יָדַעְנָא בְּרִי יָדַעְנָא אָף הוּא יִהְיֶה

לְעַמָּא וְאָף הוּא יִסְגִּי וּבְרָם אָחוּהִי זְעִירָא יִסְגִּי מִנָּה

וּבְנוּהִי יִהְיוּ שְׁלִיטִין בְּעַמְמֵיָא

Rashi

ידעתי בני ידעתי. שהוא הבכור:

גם הוא יהיה לעם. ויגדל, שעתיד גדעון לצאת ממנו, שהקב"ה עושה נס על ידו:

ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. שעתיד יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל:

וזרעו יהיה מלא הגוים. כל העולם יתמלא בצאת שמעו ושמנו, כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אֵילֹן:

He blessed them on that day saying:
Through you shall [the People of] Israel
bless saying; May Elohim make you as
Ephraim and Menasheh. He placed
Ephraim ahead of Menasheh.

וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וּכְמִנְשֶׁה וַיִּשֶׂם אֶת־אֶפְרַיִם לִפְנֵי

מְנַשֶּׁה:

וּבְרִיכְנוּן בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְמִימַר

יִשְׁוִינֶךָ יְיָ כְּאֶפְרַיִם וּכְמִנְשֶׁה וְשׁוֹי יֵת אֶפְרַיִם קֳדָם

מְנַשֶּׁה

Rashi

בך יברך ישראל. הבא לברך את בניו, יברכם בברכתם, ויאמר איש לבנו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה:

וישם את אפרים. בברכתו לפני מנשה, להקדימו בדגלים ובחנוכת הנשיאים:

Yisrael said to Yoseif, Behold I am
dying. Elohim will be with you, and He
will bring you back to the land of your
fathers.

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֵא אָנֹכִי מֵאִית וַיְהִי מִיָּמְרָא דִּי
בְּסַעֲדָכֹון וַיְתִיב יִתְכֹּון לְאַרְעָא דְאַבְהֶתְכֹון

I have given you one share more than
your brothers, which I took from the
hand of the Amorite with my sword
and with my bow.

וַאֲנִי יְהִבִּית לָךְ חוֹלֶק חֵד יִתִּיר עַל אֶחָיִךְ דִּי נְסִיבִית
מִיָּדָא דְאַמּוֹרָאָה בְּצִלּוֹתִי וּבִבְעוֹתִי

21 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הִנֵּה אֲנֹכִי מֵת וַהֲיָה אֱלֹהִים
עִמָּכֶם וַהֲשִׁיב אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:

22 וַאֲנִי נָתַתִּי לָךְ שָׂכָם אֶחָד עַל־אֶחָיִךְ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד
הָאֻמִּי בְּחֶרֶבִי וּבִקְשָׁתִּי: (פ)

Rashi

ואני נתתי לך. לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, וגם אני נתתי לך נחלה שתקבר בה, ואיזו, זו שכם, שנאמר וְאֵת עֲצָמוֹת
יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעִילוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשָׂכָם:
שכם אחד על אחיך. שכם ממש, היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך:
בחרבי ובקשתי. כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם, נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם, וְהָגֵר יַעֲקֹב כְּלִי מִלְחָמָה כְּנָגְדָן. דבר
אחר שכם אחד, הוא הבכורה, שיטלו בניו שני חלקים, ושכם לשון חלק הוא, כתרגומו, והרבה יש לו דומים במקרא, כִּי
תִשְׁתַּמּוּ שָׂכָם (תהלים כא, יג), תשית שונאי לפני לחלקים, אֶחָדֶקָה שָׂכָם (שם ס, ח), דֶּךְךָ יִרְצָחוּ שָׂכָמָה (הושע ו, ט) איש
חלקו, לְעַבְדּוֹ שָׂכָם אֶחָד (צפניה ג, ט):
אשר לקחתי מיד האמורי. מיד עשו, שעושה מעשה אמורי. דבר אחר, שהיה צד אביו באמרי פיו:
בחרבי ובקשתי. היא חכמתו ותפלתו. (ועיין ברא"ם שכתב דאי אפשר לפרש על חרבם של שמעון ולוי, דהא לא עשו מדעתו,
שהרי כעס עליהם על זה. ולענד"נ בלאו הכי אי אפשר לפרש עליהם, דמה נתינת טעם יהיה על שנתנו ליוסף מפני שלקחוהו
שמעון ולוי בחרבם ובקשתם, והלא אדרבה מזה הטעם ראוי שינתן לשמעון ולוי ולא ליוסף ודו"ק):

רביעי

בראשית 49

Yaakov called for his sons and said,
Gather around and I will tell you what
will happen to you in latter days.

1 וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֶאֱסָפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת

אֲשֶׁר-יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב לְבָנוֹהִי וַיֹּאמֶר אֲתִכְנֹשׁוּ וְאֶחָיו לְכוּן יָת דִּי
יַעֲרַע יִתְכוּן בְּסוֹף יוֹמָיָא

Rashi

ואגידה לכם. בקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכנה, והתחיל אומר דברים אחרים (ב"ר צח, ב):

Come together and listen, sons of
Yaakov; listen to Yisrael, your father.

2 הִקְבְּצוּ וְשִׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:

אֲתִכְנֹשׁוּ וְשִׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְקַבִּילוּ אוֹלְפָן מִן יִשְׂרָאֵל
אַבוֹכוֹן

Reuvein, you are my firstborn, you are
my strength, and the beginning of my
manhood; superior in rank and
superior in power.

an
elevation
or
leprous...

3 רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה כָּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יִתֵּר שְׂאֵת

וַיִּתֵּר עָז:

רְאוּבֵן בּוֹכְרִי אֶת חִילִי וְרֵישׁ תְּקִפִּי לְךָ הָוָה חֲזִי לְמַסָּב
תִּלְתָּא חוֹלְקִין בְּכִירוּתָא כְּהֻנָּתָא וּמַלְכוּתָא

Rashi

וראשית אוני. היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו (ב"ר שם ד):

אוני. כוחי, כמו מְצָאֲתִי און לי (הושע יב, ט), מֶרֶב אוֹנִים (ישעיה מ, כו), וְלֹאִין אוֹנִים (שם כט):

יתר שאת. ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, לשון נשיאות כפים:

ויתר עז. במלכות, כמו וַיִּתֵּן עֹז לְמִלְכּוֹ (שמואל-א ב, י), ומי גרם לך להפסיד כל אלה:

Unstable as water, you shall no longer
be superior, for you have gone up your
father's bed. You profaned He Who
went up on my couch.

4 פָּחַז כַּמִּים אֶל־תּוֹתֵר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבִי אָבִיךָ אֵז
חִלְלָתָ יְצוּעִי עֲלָה: (פ) ebullition bed

עַל דָּאֲזֻלָּתָא לְקַבֵּל אֶפֶיךָ הָא כְּמִיָּא בָרַם לָא אֶהְיִיתָא
חֹלֶק יִתִּיר לָא תִסָּב אֲרִי סְלֻקָּתָא בֵּית מִשְׁכְּבִי אָבוֹךָ
בְּכֵן אֶחָלָתָא לְשׁוּוֵי בְרִי סְלֻקָּתָא

Rashi

פחז כמים. הפחז והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם. לכך:
אל תותר. אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך, ומהו הפחז אשר פָּחַזְתָּ:
כי עלית משכבי אביך אז חללת. אותו שם שעלה על יצועי, והיא השכינה שהיה דרכה להיות עולה על יצועי:
פחז. שם דבר הוא, לפיכך טעמו למעלה, וכולו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חציו קמ"ץ וחציו פת"ח, וטעמו
למטה:
יצועי. לשון משכב, על שם שמציעים אותו על ידי לְבָדִין וסְדִינִין, והרבה דומים לו, אם זְכָרְתִּיךָ על יצועי (תהלים סג, ז), אם
אֶעֱלֶה על עֶרְשׁ יְצוּעִי (שם קלב, ג):

Shimon and Levi are brothers.

Instruments of violence are their wares.

5 שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אֲחִים כָּלִי חֶמֶס מִכְרֵתֵיהֶם: a sword

שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אֲחִין גְּבָרִין גְּבָרִין בְּאַרְעַ תּוֹתְבוֹתָהוֹן עֲבָדוּ
גְבוּרָא

Rashi

שמעון ולוי אחים. בעצה אחת, על שכמ ועל יוסף, ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונהרגוהו, מי הם, אם תאמר ראובן או
יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו, אם תאמר בני השפחות, הרי לא היתה שנאתן שלמה, שנאמר והוא נער את בני בְּלָהָה ואת
בְּנֵי זִלְפָּה וגו', יששכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על כרחך שמעון ולוי הם שקראם אביהם אחים:
כלי חמס. אומנות זו של רציחה חמס הוא בידכם, מברכת עֲשׂוּ היא, זו אומנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה הימנו:
מכרתיהם. לשון כלי זין, הסייף בלשון יוני מכ"ר (תנחומא ויחי ט). דבר אחר מכרתיהם, בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי
חמס, כמו מְכֹרֹתֶיךָ ומוֹלְדוֹתֶיךָ (יחזקאל טז, ג), וזה תרגום של אונקלוס:

secret

6

My soul will not enter their secret
council, let my honor not be identified
with their assembly. For in their anger
they killed a man, and through their
willfulness they maimed an ox.

בְּסֶדֶם אֶל־תִּבָּא נַפְשִׁי בְּקֶהֱלָם אֶל־תִּתְחַד כְּבֹדִי כִּי
בְּאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרִצְנוֹם עָקְרוּ שׁוֹר:
to pluck up

בְּרִצְנוֹם לֹא הָיוּ נַפְשִׁי בְּאַתְכַּנְּשֶׁהוֹן לְמַהֲדָה לֹא נִחְתִּית
מִן יְקָרִי אָרִי בְּרִצְנוֹם קָטְלוּ קָטוֹל וּבְרִצְנוֹם תִּרְעוּ
שׁוֹר סִנְאָה

Rashi

בסדם אל תבא נפשי. זה מעשה זמרי, כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינת לפני משה, ואמרו לו זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך, אל יזכר שמי בדבר, שנאמר זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, ולא כתב בן יעקב (ב"ר צט, ו):

בקהלם. כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי, את כל העדה על משה ועל אהרן:
אל תחד כבודי. שם אל יתיחד עמהם שמי, שנאמר קרח בן יצחק בן קהת בן לוי, ולא נאמר בן יעקב, אבל בדברי הימים (א ו, כב), כשנתיחסו בני קרח על הדוכן, נאמר בן קרח בן יצחק בן קהת בן לוי בן ישראל:
אל תחד כבודי. כבוד לשון זכר הוא, ועל כרחך אתה צריך לפרש כמדבר אל הכבוד, ואומר אתה כבודי אל תתיחד עמהם, כמו לא תחד אתם בקבורה (ישעיה יד, כ):

כי באפם הרגו איש. אלו חמור ואנשי שכם, ואינן חשובין כולם אלא כאיש אחד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר בגדעון, ויהפית את מדן כאיש אחד וכן במצרים סוס ורוקבו רמה בים, זהו מדרשו. ופשוטו, אנשים הרבה קורא איש, כל אחד לעצמו, באפם הרגו כל איש שכעסו עליו, וכן וילמד לטרף טרף אדם אכל (יחזקאל יט, ג):
וברצונם עקרו שור. רצו לעקור את יוסף שנקרא שור, שנאמר בכור שורו הדר לו. עקרו אשרישור בלע"ז, לשון את סוסייהם תעקרו (יהושע יא, י):

Cursed be their anger for it is powerful,
and their fury for it is cruel. I will divid
them throughout Yaakov and scatter
them throughout [the land of] Israel.

אָרֹר אָפָם כִּי עֹז וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּהּ אַחֲלָקָם
בִּיעָקֹב וְאַפִּיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)
an
outburst of
passion

לִיט רִצְנוֹם אָרִי תִקִּיף וְחַמְתָּהוֹן אָרִי קִשְׁיָא אַפְלָגְנוֹן
בִּיעָקֹב וְאַבְדְּרָנוֹן בְּיִשְׂרָאֵל

Rashi

ארור אפם כי עז. אפילו בשעת תוכחה לא קלל אלא את אפם, וזהו שאמר בלעם מה אקב לא קבה אל:
אחלקם ביעקב. אפרידם זה מזה, שלא יהא לוי במנין השבטים, והרי הם חלוקים. דבר אחר, אין לך עניים וסופרים ומלמדי

תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים, ושבטו של לוי עָשָׂאוּ מַחֲזֵר על הגרנות לתרומות ולמעשרות, נתן לו תפוצתו דרך כבוד:

Yehudah, your brothers will praise you
Your hand will be on the neck of your
enemies. Your father's sons will
prostrate themselves to you.

8 יְהוּדָה אֶתְּהָ יוֹדוּךָ אֶחָיִךְ יָדְךָ בְּעַרְףִּי אֵיבִיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ
the nape or
back of
the...

לְךָ בְּנֵי אָבִיךָ:

יְהוּדָה אֶת אוֹדִיתָא וְלֹא בְּהִיתָתָא בְּךָ יוֹדוּן אֶחָיִךְ יָדְךָ
תִּתְקַף עַל בְּעַלֵּי דְבָבְךָ יִתְבַּדְרוּן סְנָאָךְ יִהְיוּן מַחֲזִירִין
קִדְלָא קִדְמָךְ וַיִּהְיוּן מִקְדָּמִין לְמִשְׁאֵל בְּשַׁלְמָךְ בְּנֵי אָבִיךָ

Rashi

יהודה אתה יודוך אחיך. לפי שהוכיח את הראשונים בְּקִנְטוּרִים, התחיל יהודה לסוג לאחוריו (ב"ר צח, ה) (שלא יוכיחו על מעשה תמר), וקראו יעקב בדברי רצוי, יהודה לא אתה כמותם:
ידך בערף איביך. בימי דוד, ואיבי תתה לי עֶרֶף (שמואל"ב כב, מא):

בני אביך. על שם שהיו מנשים הרבה, לא אמר בני אמך, כדרך שאמר יצחק:

Yehudah is like a young lion. You have
risen above plunder my son. He
crouches, rests like a lion, like an
awesome lion, who will rouse him?

9 גּוֹר אַרְיֵה יְהוּדָה מִטָּרֵף בְּנֵי עֲלִית כָּרַע
to bend the
knee
a lion
(properly) to crouch
רָבֵץ כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא מִי יִקְיָמוּנוּ:

שְׁלֹטוֹן יְהִי בְּשֵׁרוּיָא וּבְסוּפָא יִתְרַבָּא מְלָכָא מְדָבִית
יְהוּדָה אַרְיֵה מְדִין קְטָלָא בְּרִי נִפְשָׁךְ סְלִקְתָּא יְנוּחַ יִשְׂרָאֵל
בְּתַקּוּף כְּאַרְיֵה וּכְלִיתָא וְלִית מְלָכוּ דְתַזְעִזְעָנָה

Rashi

גור אריה. על דוד נתנבא בתחלה, גור, בהיות שאול מלך עלינו אתה היית המוציא והמביא את ישראל (שם ה, ב), ולבסוף אריה, כשהמליכוהו עליהם. וזהו שתרגם שְׁלֹטוֹן יְהִי בְּשֵׁרוּיָא, בתחלתו:
מטרף. ממה שחשדתיך בטרף טרף יוסף חֵיהָ רָעָה אֶקְלָתָהּ, וזהו יהודה שנמשל לאריה:
בני עלית. סְלִקְתָּא את עצמך ואמרת מה בָּצַע וגו', וכן בהריגת תמר שהודה צָדָקָה מִמֶּנִּי, לפיכך כרע רבץ וגו', בימי שלמה איש תחת גִּפְנוֹ וגו' (מלכים"א ה, ה):

The rod will not depart from Yehudah,
nor a law-enforcer from between his
feet, until Shiloh Comes, and to him
shall be an assembly of nations.

לֹא יֵעָדִי עֶבֶד שְׁלֹטֵן מַדְבִּית יְהוּדָה וְסַפָּרָא מִבְּנֵי בְנוֹהִי
עַד עֲלָמָא עַד דִּי יֵיתִי מְשִׁיחָא דְדִלִּיהּ הִיא מְלֻכּוּתָא וְלֵיהּ
יִשְׁתַּמְעוּן עַמְמֵיָא

10 לֹא־יִסּוּר שִׁבֵּט מִיְהוּדָה וּמַחֲקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד
כִּי־יָבֹא שִׁילֹה [שִׁילּוֹ] וְלּוֹ יִקְהֶת עַמִּים:

Rashi

לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואילך אלו ראשי גליות שבבבל (סנהדרין ה.), שרודים את העם בשבט, הממונים על פי המלכות:

ומחקק מבין רגליו. תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל:

עד כי יבא שילה. מלך המשיח שהמלוכה שלו, וכן תרגמו אונקלוס. ומדרש אגדה, שילו, שי לו שנאמר יובילו שי למורא (תהלים עו, יב):

ולו יקהת עמים. אסיפת העמים, שהיו"ד עיקר היא ביסוד, כמו יפֶּעֱתָךְ, ופעמים שנופלת ממנו, וכמה אותיות משמשות בלשון זה, והם נקראים עיקר נופל, כגון נו"ן של נוגף, ושל נושך, ואל"ף שבאֲחֻתִּי בְּאֲזִינֵיכֶם (איוב יג, ז), ושבֹּאֲבַחְתָּ חֶרֶב (יחזקאל כא, כ), (והוא לשון חרב ופירוש אימת חרב והוא לשון זיון) ואֲסוּךְ שָׁמֶן (מלכים ב ד, ב), אף זה יקהת עמים, אסיפת עמים, שנאמר אֲלִיו גִּזְיוֹם יִדְרָשׁוּ (ישעיה יא, י), ודומה לו עֵין תִּלְעַג לָאֵב וְתִבְּזוּ לִיקָהֶת אִם (משלי ל, יז), לקבוץ קמטים שבפניה מפני זקנתה, ובגמרא דיתבי ומקְהוּ אֲקָהֶתָא בְּשׁוּקֵי דְנֶהֱרַדְעָא [דפומבדיתא] במסכת יבמות (ק:), ויכול היה לומר קהיית עמים:

He loads his young donkey with grapes
of a vine, and his she-donkey's foal
with a vine-branch. He washes his
clothes in wine, and his cloak in the
blood of grapes.

יִסְחַר יִשְׂרָאֵל לְקֶרְתָּהּ עֲמָא יִבְנוּן הִיכְלָהּ יְהוֹן צִדִּיקָא
סְחֹר סְחֹר לָהּ וְעַבְדֵּי אוֹרִיתָא בְּאוּלְפֵן עֲמָהּ יְהִי
אֶרְגָּון טֹב לְבוּשׁוֹהִי כְּסוּתָהּ מִלָּא מִלָּא צָבַע זְהוּרִי
וְצִבְעוֹנִין

11 אֲסָרִי לְגֶפֶן עֵירָה [עֵירוֹ] וְלִשְׂרָקָהּ בְּנִי אֲתָנּוּ כֶּבֶס
בִּיָּין לְבָשׁוּ וּבְדָם־עֲנָבִים סוּתָהּ [סוּתוֹ]:

Rashi

אסרי לגפן עירה. נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעין, איש יהודה יאסור לגפן עיר אחד, ויטענו מגפן אחת, ומשורק אחד בן אתון אחד:

שרקה. זמורה ארוכה, קוריי"רא בלע"ז:

כבס ביין. כל זה לשון רבוי יין:

סותה. לשון מין בגד הוא, ואין לו דמיון במקרא:

אסרי. כמו אוסר, דוגמתו מקימי מעפר דל (תהלים קיג, ז), הישבי בשמים (שם קכג, א), וכן בני אתונו כענין זה. ואונקלוס

תרגם במלך המשיח. גפן הם ישראל, עירה זו ירושלים, שורקה אלו ישראל, ואנכי נטעתיך שרק (ירמיה ב, כא):

בני אתנו. יבגון היכליה, לשון שער האיתון בספר יחזקאל (מ, טו), ועוד תרגמו בפנים אחרים. גפן אלו צדיקים, בני אתונו עבדי אורייתא באולפן, על שם רכבי אתנות צחורות:

כבס ביין. יהא ארגון טב לבושהי, שציבעו דומה ליין, וצבעונין הוא לשון סותה, שהאשה לובשתן, ומסיתה בהן את הזכר

ליתן עיניו בה. ואף רבותינו פירשו בגמרא, לשון הסתת שכרות, במסכת כתובות (קיא:), ועל היין, שמא תאמר אינו מרנה,

תלמוד לומר סותה:

His eyes are red from wine, and his
teeth are white [from an abundance of]
milk.

darkly
flashing
חכילי עינים מיין ולבן-שנים מחלב: (פ) 12

יסמקון טורוהי בכרמוהי יטופון נעוהי בחמר יחורן

בקעתה בעיבור ובעדרי ענא

Rashi

חכילי. לשון אודם, כתרומו, וכן למי חכללות עינים (משלי כג, כט), שכן דרך שותי יין עיניהם מאדימין:

מחלב. מרוב חלב, שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן, וכן פירוש המקרא, אדום עינים יהא מרוב יין, ולבן שנים יהא מרוב

חלב. ולפי תרגומו עינים ל' הרים שמשם צופים למרחוק. ועוד תרגמו בפנים אחרים, לשון מעינות וקילוח היקבים, נעוהי,

יקבים שלו, ולשון ארמי הוא במסכת עבודה זרה (עד:), נעוה ארתחו, יחורן בקעתיה תרגם שנים, לשון שני הסלעים:

Zevulun will settle on seashores, he will
be a harbor for ships; his border will
reach to Sidon.

a ship
אניות
beach
לחוף ימים ישכון והוא לחוף 13

her thigh

על-צידן: (ס)

זבולן על ספר יממא ישרי והוא יכבש מחוזין בספינן

וטוב ימא ייכול ותחומה יהי מטי על צידון

Rashi

זבולן לחוף ימים. על חוף ימים תהיה ארצו, חוף, כתרומו ספר, מרק"א בלע"ז, והוא יהיה מצוי תדיר אל חוף אניות, במקום

הנמל, שאניות מביאות שם פרקמטיא, שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר, והם עוסקים בתורה, הוא

שומר משה שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך (דברים לג, יח), זבולן יוצא בפרקמטיא, ויששכר עוסק בתורה באהלים

(תנחומא ויחי יא):

וירכתו על צידן. סוף גבולו יהיה סמוך לצידון, וירכתו, סופו, כמו ולירפתי המלשון:

Yissachar is a bony donkey, crouching
between the borders.

14 יִשְׂשַׁכָּר חֲמֹר גָּרָם רֹבֵץ בֵּין הַמְּשָׁפְתִים: ^{from the lip/edge of} ^{a bone}

יִשְׂשַׁכָּר עֲתִיר בִּנְכָסִין וְאַחֲסֹנֶתָהּ בֵּין תַּחֲוִמֶיהָ

Rashi

יששכר חמור גרם. חמור בעל עצמות, סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משא כבד:

רובץ בין המשפתיים. כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית, וכשהוא רוצה לנוח, רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא:

He saw that rest is good, and that the
land is pleasant; he bent his shoulder to
bear the burden; and became a servant
to pay the tribute.

15 וַיֵּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי נֹעֲמָה וַיֵּט שָׁכְמוֹ לְסֹבֵל וַיְהִי לְמַס־עֹבֵד: (ס) ^{to be agreeable} ^{rest} ^{to carry}

וַחֲזָא חוֹלְקָא אֲרִי טַב וְיַת אֲרָעָא אֲרִי מְעַבְדָּא פִּירִין
וַיִּכְבֹּשׁ מְחוֹזֵי עַמְמֵיהּ וַיִּשְׁיִצֵּי יַת דִּירֵיהוֹן וַדְּאִשְׁתַּאֲרוֹן
בְּהוֹן יְהוֹן לֵה פִלְחִין וּמַסְקֵי מַסִּין

Rashi

וירא מנוחה כי טוב. ראה לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות:

ויט שכמו לסבל. עול תורה:

ויהי. לכל אחיו ישראל:

למס עבד. לפסוק להם הוראות של תורה וסדרי עבודתן, שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים (דברי הימים א יב, לג), מאתים ראשי סנהדראות העמיד, וכל אחיהם על פיהם: ויט שכמו. השפיל שכמו, כמו ויט שמים הטו אֲנִיכֶם. ואונקלוס תרגם בפנים אחרים, ויט שכמו לסבול מלחמות, ולכבוש מחוזות, שהם יושבים על הספר, ויהיה האויב כבוש תחתיו למס עובד:

Dan will avenge his people, as one of
the tribes of Israel.

16 דָּן יִדִּין עַמּוֹ כְּאַחַד שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל:

מִדְּבִית דָּן יִתְבַּחֵר וַיָּקוּם גְּבֵרָא בְּיוֹמוֹהִי יִתְפָּרַק עִמָּהּ
וּבְשָׁנוּהִי יִנוּחֹן כְּחֻדָּא שְׁבֻטֵי דְיִשְׂרָאֵל

Rashi

דן ידין עמו. ינקום נקמת עמו מפלשתים, כמו כי ידין ה' עמו:

כאחד שבטי ישראל. כל ישראל יהיו כאחד עמו, ואת כלם ידין, ועל שמשון נבא נבואה זו. ועוד יש לפרש כאחד שבטי ישראל, כמיוחד שבשבטים, הוא דוד שבא מיהודה:

Dan will be a serpent on the road, a
viper on the path, that bites the horse's
heel so that the rider falls backward.

to strike
with a sting

a kind of
serpent

17 יִהְיֶה דָן נָחֵשׁ עַל־דֶּרֶךְ שְׁפִיפֹן עַל־אַרְחַ הַנֹּשֶׁף

עֲקֵבֵי־סוֹס וַיִּפֹּל רֹכֵב וַאֲחֹר:

יְהִי גִבְרָא דִּיתְבַּחַר וַיְקוּם מִדְּבִית דָּן אֵימָתָה תִּתְרַמֵּי
עַל עֲמֻמָּא וּמַחְתָּה תִּתְקַף בְּפִלְשֶׁתָאֵי כְּחִיֵּי חוּרְמָן
יִשְׂרֵי עַל אַרְחָא וּכְפִתְנָא יִכְמוֹן עַל שְׂבִילָא יִקְטִיל גִּבְרֵי
מִשְׁרִית פְּלִשְׁתָּאֵי פְּרָשִׁין עִם רִגְלָאִין יַעֲקֹר סוֹסוֹן
וַרְתָּכִין וַיִּמְגֵּר רוֹכְבֵיהוֹן לְאַחֹרָא

Rashi

שפיפן. הוא נחש, ואומר אני שקראו כן על שם שהוא נושף כמו ואתה תשופנו עקב (בראשית ג, טו):
הנושך עקבי סוס. כך דרכו של נחש. ודמהו לנחש הנושך עקבי סוס. ויפל רכבו אחור. שלא נגע בו, ודוגמתו מצינו בשמשון,
וילפת וגו' את שני עמודי התנן וגו' (שופטים טז, כט), ושעל הגג מתו. ואונקלוס תרגם כחיי חורמן, שם מין נחש שאין רפואה
לנשיכתו, והוא צפוני, וקרוי חורמן על שם שעושה הכל חרס, וכפתנא, כמו פתן, יכמון, יארוב:

For your deliverance, I wait, Adonoy.

to bind
together

18 לִישׁוּעָתְךָ קוֹיָתִי יְהוָה:

לְפוֹרְקָנְךָ סִבְרִית יי

Rashi

לישועתך קויתי ה'. נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו, וסופו לומר זכרני נא וזכרני נא אף הפעם (שם כח):

חמישי

Gad will be an assailing troop; he will
be a troop at their heels.

to crowd
upon

19 גָּד גָּדִיד גִּידָנוּ וְהוּא יִגְד עֲקֵב: (ס)

מִדְּבִית גָּד מִשְׁרִית מְזִינִין כֹּד יַעֲבְרוּן יַת יִרְדְּנָא קָדָם
אַחֲיָהוֹן לְקָרְבָּא וּבְנִכְסִין סְגִיאִין יְתוּבוֹן לְאַרְעָהוֹן

Rashi

גד גדוד יגודנו. כולם לשון גדוד הם, וכך חברו מנחם. ואם תאמר אין גדוד בלא שני דלתי"ן, יש לומר גדוד שם דבר צריך שני דלתי"ן, שכן דרך תיבה בת שתי אותיות להכפל בסופה, ואין יסודה אלא שתי אותיות, וכן אמר כַּצְפּוֹר לְנוֹד (משלי כו, ב), מַגֹּזֶרֶת וְשֹׁבְעֵתִי נִדְדִים (איוב ז, ד), נֶשֶׁם נָפֶל שְׁדוּד (שופטים ה, כז), מַגֹּזֶרֶת יָשׁוּד צִהָרִים, אף יגוד יגודנו, וגדוד מגזרה אחת הם, וכשהוא מדבר בלשון יפעל, אינו כפול, כמו יגוד, ינוד, ירום, ישוד, ישוב, וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים, הוא כפול, כמו יתגודד, יתנודד, יתרומם, יתבולל, יתעודד, ובלשון מפעיל יתום וְאַלְמָנָה יַעֲזוֹד (תהלים קמו, ט), לְשׁוֹבֵב יַעֲקֹב אֱלֹיו (ישעיה מט, ה), מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת (שם נח, יב), אף יגודנו האמור כאן אינו לשון שיפעילוהו אחרים, אלא כמו יגוד הימנו, כמו בְּנֵי יִצְחָאֲנִי (ירמיה י, כ), יצאו ממני. גד גדוד יגודנו, גדודים יגודו הימנו, שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ:

והוא יגד עקב. כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש:
עקב. בדרך ובמסילותם שהלכו ישובו, כמו וְעַקְבוּתֶיךָ לֹא נוֹדְעוּ (תהלים עז, כ), וכן בַּעֲקֵי הַצֹּאן (שיר השירים א, ח), בלשון
לע"ז תרציא"ס:

From Asher will come oily food, he will
provide delicacies for the king.

20 מֵאֲשֶׁר שְׂמְנָה לְחֶמֶז וְהוּא יִתֵּן מִמֶּדְנִי דֶּלִּיכָא: (ס)

דָּאֲשֶׁר טָבָא אֶרְעָה וְהוּא מְרַבֵּיא בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין

Rashi

מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שֶׁמֶן, שיהיו זיתים מרובים בחלקו, והוא מושך שמן כמעין, וכן ברכו משה וטובל בשמן רגליו, כמו ששנינו במנחות (פה:), פעם אחת הוצרכו אנשי לודקיא לשמן וכו':

Naftali is a gazelle-like messenger, he delivers pleasant Sayings.

21 נִפְתְּלִי אֵילָה שְׁלַחָה הַנָּתַן אִמְרֵי-שֹׁפָר : (ס) beauty doe

נִפְתָּלִי בְּאֶרֶע טָבָא יִתְרָמִי עֲדָבָה וְאַחֲסִנְתָּה תְּהִי
מַעֲבָדָא פִּירִין יְהוֹן מוֹדֵן וּמְבָרְכִין עֲלֵיהוֹן

Rashi

אילה שלחה. זו בקעת גינוסר, שהיא קלה לבשל פירותיה, כאילה זו שהיא קלה לרוץ, אילה שלוחה, אילה משולחת לרוץ:

הנתן אמרי שפר. כתרגומו. דבר אחר, על מלחמת סיסרא נתנבא, וְלִקְחָתָּ עִמָּךְ עֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וְגו' (שופטים ד, ו), והלכו שם בזריזות, וכן נאמר שם לשון שלוח, בעמק שלח ברגליו.

הנתן אמרי שפר. על ידם שָׁרוּ דבורה וברק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב, כשערער יַעֲשׂוּ על המערה, במסכת סוטה (יג.). ותרגומו יתרמי עזבה, יפול חבלו, והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבח:

A fruitful son is Yoseif, a fruitful son at
the well [source]. Daughters tread on
the wall.

22 בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלֵי-עֵינָיו בָּנוֹת צַעֲדָה

עָלֵי-שׁוֹר:

בְּרִי דִּסְגִי יוֹסֵף בְּרִי דִּתְבַּרֵּךְ כְּגֹפֶן דִּנְצָב עַל עֵינָא
דְּמֵיא תְרִין שְׁבָטִין יִפְקֹון מִבְּנוֹהֵי יִקְבְּלוֹן חוּלְקָא
וְאַחֲסִנְתָּא

Rashi

בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי, אפריון נְמִטִיָּה לרבי שמעון, בסוף בבא מציעא (ק"ט):

בן פרת עלי עין. חנו נטוי על העין הרואה אותו:

בנות צעדה עלי שור. בנות מצרים היו צועדות על החומה להסתכל ביפיו, ובנות הרבה צעדה כל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם. (דבר אחר כצ"ל, כי לפירוש ראשון הוא שור חומה וק"ל).

עלי שור. על ראייתו, כמו אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרֹב. (במדבר כד, יז) ומדרש אגדה יש רבים, וזה נוטה ליישב המקרא.

פרת. תי"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו עַל דְּבַרְתָּ בְּנֵי הָאָדָם (קהלת ג, יח).

שור. כמו לשור. עלי שור, בשביל לשור. ותרגום של אנוקלוס בנות צעדה עלי שור, תְרִין שְׁבָטִין יִפְקֹון מִבְּנוֹהֵי וכו', וכתב בנות,

על שם בנות מנשה, בנות צלפחד, שנטלו חלק בשני עברי הירדן. בְּרִי דִּסְגִי יוֹסֵף, פורת לשון פריה ורביה. ויש מדרשי אגדה

בו המתישבים על הלשון, בשעה שבא עֶשָׂו לקראת יעקב, בכולן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות, וברחל כתיב

נָגַשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ, אמר יוסף, רשע הזה עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי, יצא לפניה וְשָׁרַב קוֹמָתוֹ לְכַסּוֹתָהּ, והוא

שברכו אביו בן פורת, הגדלת עצמך יוסף עלי עין של עֶשָׂו, לפיכך זכית לגדולה:

בנות צעדה עלי שור. להסתכל כך בצאתך על מצרים. ועוד דרשוהו לענין שלא ישלוט בזרעו עין הרע, ואף כשברך מנשה

ואפרים, ברכם כדגים, שאין עין הרע שולטת בהם:

They made him bitter and quarreled
with him. Expert bowmen with hatred
made him their target.

23 וַיִּמְרְרוּהוּ וַיִּמְרְרוּהוּ אֲחִיו וַיִּמְרְרוּהוּ פוּטִיפַר וְאֲשֶׁתוֹ לְאֶסְרוֹ, לִשׁוֹן וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם:
וַיִּמְרְרוּהוּ וַיִּמְרְרוּהוּ אֲחִיו וַיִּמְרְרוּהוּ פוּטִיפַר וְאֲשֶׁתוֹ לְאֶסְרוֹ, לִשׁוֹן וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם:

וַיִּמְרְרוּהוּ וַיִּמְרְרוּהוּ אֲחִיו וַיִּמְרְרוּהוּ פוּטִיפַר וְאֲשֶׁתוֹ לְאֶסְרוֹ, לִשׁוֹן וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם:
פְּלָגוּתָא

Rashi

וימררוהו ורבו. וימררוהו אחיו, וימררוהו פוטיפר ואשתו לאסרו, לשון וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם:

ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב, ואין הלשון הזה לשון פעלו, שאם כן היה לו לינקד וַרְבוּ כְּמוֹ הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רְבוּ וְגו',

ואף אם לשון רביית חצים הוא, כן היה לו להנקד, ואינו אלא לשון פועלו, כמו שִׁמּוֹ שְׁמִים (ירמיה ב, יב), שהוא לשון הושמו,

וכן רוֹמּוֹ מְעֻט, שהוא לשון הורמו, אלא שלשון הורמו והושמו על ידי אחרים, ולשון שִׁמּוֹ, רְמוּ, רְבוּ, מאליהם הוא, משוממים

את עצמם, נתרוממו מעצמם, נעשו אנשי ריב, וכן דמו יִשְׁבִּי אֵי, כמו נדמו. וכן תרגם אונקלוס וְנִקְמוּהִי:
בעלי חצים. שלשונם כחץ, ותרגמו מְרִי פִלְגוּתָא, לשון וְתִהְיֶה הַמִּחָצָה, אותן שהיו ראויים לחלוק עמו נחלה:

His bow remained in strength, his arms
were bedecked with gold, by the hand
of Mighty One of Yaakov; from there he
became the shepherd [the provider], the
stone of Israel.

24 וְתִשָּׁב בְּאִיתוֹ קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זְרָעֵי יָדָיו מִיָּדָיו to solidify permanence

אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רֹעֶה אָבִן יִשְׂרָאֵל: mighty

וְתִבַּת בְּהוֹן נְבִיאוּתָהּ עַל דְּקִימֵי אֲרִיתָא בְּסִתְרָא וְשׁוּי
בְּתוּקְפָא רֹחֲצָנָה בְּכֵן יִתְרָמָא דְּהַב עַל דְּרַעוּהִי וְאַחֲסִין
מְלִכּוּתָא וְתִקְיָה דָּא הָוֵת לֵה מִן קָדָם אֵל תִּקְיָפָא
דִּיעֲקֹב דִּי בְּמִימְרָה זֶן אָבִהֶן וּבְנִין זֶרְעָא דִּישְׂרָאֵל

Rashi

ותשב באיתן קשתו. נתישבה בחוזק: קשתו. חזקו:

ויפזו זרעי ידיו. זו היא נתינת טבעת על ידו, לשון זָהָב מוֹפָז, זאת היתה לו מידי הקב"ה שהוא אביר יעקב, ומשם עלה להיות
רועה אבן ישראל, עקרון של ישראל, לשון אָבִן הָרֹאשָׁה, לשון מלכות, ואונקלוס אף הוא כך תרגמו, ותשב. וְתִבַּת בְּהוֹן
נְבִיאוּתָהּ, החלומות אשר חלם להם, על דְּקִימֵי אֲרִיתָא בְּסִתְרָא, תוספת הוא ולא מלשון עברי שבמקרא, וְשׁוּי בְּתוּקְפָא
רֹחֲצָנָה, תרגום של באיתן קשתו, וכך לשון התרגום על העברי, ותשב נבואתו, בשביל שאיתנו של הקב"ה היתה לו לקשת
ולמבטח, בְּכֵן יִתְרָמָא דְּהַב עַל דְּרַעוּהִי, לכך ויפזו זרועי ידיו, לשון פז:

אבן ישראל. לשון נוטריקון, אב ובן אבהן ובנין, יעקב ובניו:

ורבותינו דרשו ותשב באיתן קשתו, על כבישת יצרו באשת אדוניו, וקוראו קשת על שם שהזרע יורה כחץ. ויפזו זרועי ידיו.
כמו ויפזו, שיצא הזרע מבין אצבעות ידיו.

ויפזו זרועי ידיו. כמו ויפזו, שיצא הזרע מבין אצבעות ידיו.

מידי אביר יעקב. שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא בסוטה (לו:):

From the Almighty of your father and
He will help you, and Shaddai Who
will bless you with the blessings of
heaven from above, blessings of the
depths that lie below, blessings of seed
and womb.

מִיִּמְרֵי אֱלֹהִים דָּאֲבוּדָה יְהִי בְּסַעֲדָה וְיִתְּ שְׂדֵי וַיְבָרְכֶנָּה
בְּרֹכֶן דְּנַחְתָּן מִטְלָא דְּשִׁמְיָא מְלַעֲלָא בְּרֹכֶן דְּנִגְדָּן
מִמַּעַמְקֵי אֶרֶצָא מְלָרַע בְּרִכְתָּא דָּאֲבוּדָה וּדְאִמָּה

25 מֵאֵל אֲבִיךָ וַיַּעֲזֹרְךָ וְאֵת שְׂדֵי וַיְבָרְכֶךָ בְּרִכְתּוֹ שָׁמַיִם מֵעַל
בְּרִכְתּוֹ תְּהוֹם רִבְצָתָהּ תַּחַת בְּרִכְתּוֹ שְׁדִים וְרַחֵם:
to crouch abyss

Rashi

מאל אביך. היתה לך זאת, והוא יעזורך:

ואת שדי. ועם הקב"ה היה לבך כשלא שמעת לדברי אדונתך, והוא יברכך:

ברכת שדים ורחם. ברכתא דאבא ודאמא. כלומר יתברכו המולידים והיולדות, שיהיו הזכרים מזריעין טיפה הראוייה להריון, והנקבות לא ישכלו את רחם שלהן להפיל עובריהן:

שדים. ירה יירה מתרגמינן אישיתדאי ישתדי, אף שדים כאן על שם שהזרע יורה כחץ:

The blessings that your father [received]
are stronger than the blessings my
forebears [received] even to the
boundaries of the eternal hills; they
shall be on Yoseif's head, on the crown
of him who is a Nazirite among his
brothers.

בְּרִכְתָּא דָּאֲבוּדָה יתוֹסֵפֶן עַל בְּרִכְתָּא דִּילִי בְּרִיכוֹ אֲבֹהֵתִי
דְּחִמִּידוּ לֵהּ רַבְרַבִּיָּא דְּמִן עֲלָמָא יְהוֹנָן כָּל אֱלִין
לְרִישָׁא דִּיוֹסֵף וּלְגַבְרָא פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי

26 בְּרִכְתּוֹ אֲבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בְּרִכְתּוֹ הוֹרֵי עֵד-תֵּאֲזֹנֶת גִּבְעֹת
עוֹלָם תְּהִיֵּין לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֹדֶקֶד נָזִיר אָחִיו:
a limit nazirite scalp

(פ)

Rashi

ברכת אביך גברו וגו'. הברכות שברכני הקב"ה גברו והלכו על הברכות שבירך את הורי:

עד תאות גבעת עולם. לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים, מגעת עד ד'

קצות העולם, שנאמר ופרצת ימה וקדמה וגו', מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם אמר לו שא עיניך וראיה וגו'

כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה, ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד. ליצחק אמר לו כי לך ולירעך אתן את כל

הארצות האל והקמתי את השבעה וגו', זהו שאמר ישעיה והאכלתיך נחלת יעקב אביך (ישעיה נח, יד), ולא אמר נחלת

אברהם:

הורי. לשון הריון, שהורוני במעי אמי, כמו הורה גבר (איוב ג, ג):

עד תאות. עד קצות, כמו והתאוויתם לכם לגבול קדמה (במדבר לד, י), תתאו לבא חמת (שם ח):

תאות. אשמול"ץ, כך חברו מנחם בן סרוק:

תהיין. כולם לראש יוסף:

נויר אחיו. פרישא דאחיה, שנבדל מאחיו, כמו וינזרו מקדשי בני ישראל, נזרו אחר. ורבותינו דרשו ותשב באיתן קשתו, על כבישת יצרו באשת אדוניו, וקוראו קשת על שם שהזרע יורה כחץ. ויפזו זרועי ידיו. כמו ויפוזו, שיצא הזרע מבין אצבעות ידיו. מידי אביר יעקב. שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא בסוטה (לו:). ואונקלוס תרגם תאות עולם, לשון תאוה וחמדה, וגבעות עולם לשון מצקי ארץ, (והם הברכות) שחמדתן אמו והזיקתו לקבלם:

שישי

Binyamin is like a wolf that preys. In the morning he will eat a portion, and in the evening he will divide the spoil.

27 בנימין זאב a wolf יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק

שלל:

בנימין בארעה תשרי שכנתא ובאחסנתה יתבני
מקדשא בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא קרבנא
ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר
קדשיא

Rashi

בנימין זאב יטרף. זאב הוא אשר יטרף. נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין, וחספתם לכם איש אשתו (שופטים כא, כא), בפלגש בגבעה. ונבא על שאול שיהיה נוצח באויביו סביב, שנאמר ושאול לכד המלוחה וגו' וילחם במואב ובאדום וגו' ובכל אשר יפנה ירשיע (שמואל א יד, מז):
בבקר יאכל עד. לשון ביוה ושלל, המתורגם עדא. ועוד יש לו דומה בלשון עברית, אז חלק עד שלל (ישעיה לג, כד). ועל שאול הוא אומר, שעמד בתחלת בוקרן (ס"א פריחתן) וזריחתן של ישראל:
ולערב יחלק שלל. אף משתשקע שמשן של ישראל, על ידי נבוכדנצר שיגלם לבבל: יחלק שלל. מרדכי ואסתר שהם מבנימין, יחלקו את שלל המן, שנאמר הנה בית המן נתתי לאסתר. ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש:

All these are tribes of Israel, twelve [of them]; and this is what their father spoke to them and he blessed them. He blessed them each with his own unique blessing.

כָּל אֵלֵינוּ שְׁבִטֵי־יִשְׂרָאֵל תְּרִין עָסָר וְדָא דְמַלִּיל לְהוֹן
אֲבוּהוֹן וּבְרִיךְ יְתֵהוֹן גִּבֹּר דִּי כְבֻרְכָתָהּ בְּרִיךְ יְתֵהוֹן

28 כָּל-אֵלֶּה שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר
לָהֶם אָבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בְּרֶךְ
אֹתָם:

Rashi

וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. והלא יש מהם שלא ברכם אלא קנטרן, אלא כך פירושו, וזאת אשר דבר להם אביהם מה שנאמר בענין, יכול שלא ברך לראובן שמעון ולוי, תלמוד לומר ויברך אותם, כולם במשמע: איש אשר כברכתו. ברכה העתידה לבא על כל אחד ואחד: ברך אתם. לא היה לו לומר אלא איש אשר כברכתו ברך אותו, מה תלמוד לומר ברך אותם, לפי שנתן ליהודה גבורת ארי, ולבנימין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של אילה, יכול שלא כללן כולם בכל הברכות, תלמוד לומר ברך אותם:

He commanded them, and said to them, I shall be gathered to my people; bring me for burial to my fathers, to the cave that is in the field of Ephron the Chittite.

וּפְקֹד יְתֵהוֹן וַאֲמַר לְהוֹן אֲנָא מִתְכַּנֵּשׁ לְעַמִּי קְבְּרוּ יְתִי
לְוֵת אֲבֹהָתִי בְּמַעְרַתָּא דִּי בְּחֻקֵּל עֶפְרוֹן חִתָּאָה

29 וַיֹּצֵו אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֵף אֶל-עַמִּי קְבְּרוּ אֹתִי

Hittite

אֶל-אֲבֹתַי אֶל-הַמְעָרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה עֶפְרוֹן הַחִתִּי :

Rashi

נאסף אל עמי. על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, שיש אסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון ואין איש מאסף אותם הביתה (שופטים יט, טו), ואספתו אל תוך ביתך (דברים כב, ב), באסףכם את תבואת הארץ (ויקרא כג, לט), הכנסתם לבית מפני הגשמים, באסףכם את מעשיכם, וכל אסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: אל אבתי. עם אבותי:

In the cave that is in the field of Machpeilah, which faces Mamrei in the land of Canaan; which Avraham bought, along with the field, from Ephron, the Chittite, for a possession as a burial place.

במערתא די בחקל פפלתא די על אפי ממרא בארעא
דכנען די זבן אברהם ית חקלא מן עפרן חתאה
לאחסנת קבורא

There they buried Avraham and Sarah, his wife, there they buried Yitzchok and Rivkah, his wife, and there I buried Leah.

תמן קברו ית אברהם וית שרה אמתה תמן קברו ית
יצחק וית רבקה אמתה ותמן קברית ית לאה

The purchase of the field and the cave that is in it was made from the sons of Cheis.

זביני חקלא ומערתא די בה מן בני חתאה

Yaakov concluded his commands to his sons, and he gathered up his feet, to the bed. He expired and was gathered to his people.

ושיצי יעקב לפקדא ית בנוהי וכנש רגלוהי לערסא
ואתנגיד ואתכניש לעמה

30 במערה אשר בשדה המכילה אשר על-פני-ממרא

בארץ כנען אשר קנה אברהם את-השדה מאת עפרן

החתי לאחות-קבר:

31 שמה קברו את-אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו

את-יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את-לאה:

32 מקנה השדה והמערה אשר-בו מאת בני-חת:

33 ויכל יעקב לצנות את-בניו ויאסף רגליו אל-המטה

to breathe
out

ויגוע ויאסף אל-עמיו:

Rashi

ויאסף רגליו. הכניס רגליו:

ויגוע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רז"ל יעקב אבינו לא מת (תענית ה:):

בראשית 50

Yoseif fell on the face of his father, and wept over him and kissed him.

1 וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל־פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְכֶּה עָלָיו וַיִּשָּׁק לּוֹ: ^{to kiss}

וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל אָפִי אָבוֹהִי וַיִּבְכֶּה עָלָיו וַיִּשָּׁק לָהּ

Yoseif commanded his servants, the physicians, to embalm his father and the physicians embalmed Yisrael.

2 וַיֹּצֵו יוֹסֵף אֶת־עֲבָדָיו אֶת־הַרְפָּאִים לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו ^{to spice}

וַיַּחֲנֹטוּ הַרְפָּאִים אֶת־יִשְׂרָאֵל:

וּפְקִיד יוֹסֵף יֵת עֲבָדָיו יֵת אֲסֹתָא לְמַחֲנֹט יֵת אָבוֹהִי
וַיַּחֲנֹטוּ אֲסֹתָא יֵת יִשְׂרָאֵל

Rashi

לחנט את אביו. ענין מרקחת בשמים הוא:

They completed forty days [of embalmment] for him, for that is the number of days required for embalming. The Egyptians wept for him seventy days.

3 וַיִּמְלְאוּ־לּוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יָמֵי הַחֲנֻטִּים ^{embalm}

וַיִּבְכוּ אוֹתוֹ מִצְרַיִם שִׁבְעִים יוֹם:

וַיִּשְׁלִימוּ לָהּ אַרְבָּעִין יוֹמִין אָרִי כֵן שְׁלִימוּ יוֹמֵי חֲנִיטָא
וַיִּבְכוּ יִתָּה מִצְרָאִי שִׁבְעִין יוֹמִין

Rashi

וימלאו לו. השלימו לו ימי חניטתו עד שמלאו לו ארבעים יום:

ויבכו אותו וגו'. ארבעים לחניטה ושלישים לבכיה, לפי שבאה להם ברכה לרגלו, שפלה הרעב והיו מי גילוס מתברכין:

[When] the days of weeping were over,
Yoseif spoke to the house of Pharaoh
saying, If I have found favor in your
eyes, please speak in Pharaoh's ears,
saying.

וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיָּתָהּ וּמִלֵּיל יוֹסֵף עִם בֵּית פַּרְעֹה לְמִימָר
אִם כָּעֵן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין בְּעֵינֶיכֶם דְּבַר-יְנָא בְּאָזְנִי
פַּרְעֹה לְמִימָר

My father made me swear [an oath]
saying, Behold I am dying. In my grave
that I have prepared for myself in the
land of Canaan, there you shall bury
me. Now therefore, please, I would go
up and bury my father, and then I will
return.

אָבִא חַיִּים עָלַי לְמִימָר הָא אָנָּא מָאִית בְּקִבְרִי
דְּאַתְקִנִּית לִי בְּאַרְעָא דְכְנָעַן תַּמָּן תִּקְבְּרִנִּי וְכָעַן אָסֵק
כָּעַן וְאֶקְבֵּר יְת אָבִא וְאֵ יתוב

Pharaoh said, Go up and bury your
father, just as he made you swear.

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה סֵק וּקְבֹר יְת אָבִיךָ כְּמָא דְחַיִּים עָלֶיךָ

4 וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיָּתָהּ וּמִלֵּיל יוֹסֵף אֶל-בֵּית פַּרְעֹה
לְאֹמַר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיכֶם דְּבַר-יְנָא בְּאָזְנִי
פַּרְעֹה לְאֹמַר:

5 אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר
כָּרִיתִי לִי בְּאַרְץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרִנִי וְעַתָּה
אֵעֲלֶה-נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאֲשׁוּבָה:

Rashi

אשר כריתי לי. כפשוטו, כמו כי יכרה איש (שמות כא, לג). ומדרשו, עוד מתישב על הלשון כמו אשר קנתי, אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה. ועוד מדרשו לשון פרי, דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן, ועשה אותו כרי, ואמר לעשו, טול זה בשביל חלקך במערה:

6 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֶה וּקְבֹר אֶת-אָבִיךָ כְּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעֶיךָ:

Rashi

כאשר השביעך. ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך, אבל ירא לומר עבור על השבועה, שלא יאמר אם כן אעבור על שבועה שנשבעתי לך, שלא אגלה על לשון הקודש שאני מכיר עודף על שבעים לשון, ואתה אינך מכיר בו, כדאיתא במסכת סוטה (לו:):

Yoseif went up to bury his father; and
with him went up all Pharaohs
servant's, the elders of this house, and
all the elders of the land of Egypt,

וסֵלִיק יוֹסֵף לְמִקְבֵּר יִת אָבוּהִי וּסְלִיקוּ עִמָּה כָּל עֲבָדֵי
פַּרְעֹה סָבִי בֵּיתָהּ וְכָל סָבִי אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם

And all Yoseif's household, his brothers
and his father's household. Only their
little ones, their sheep and their cattle
did they leave behind in the land of
Goshen.

וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָוִהִי וּבֵית אָבוּהִי לְחוּד טַפְלֵהוֹן
וְעִנְהוֹן וְתוֹרִיהוֹן שָׁבְקוּ בְּאֶרֶץ דְּגָשׁוֹן

With him also went up chariots and
horsemen. It was a very imposing
camp.

וּסְלִיקוּ עִמָּה אַף רֶתֶכִין אַף פָּרָשִׁין וְהָיָה מִשְׁרִיתָא
סְגִיָּאָה לְחֻדָּא

They came to the threshing place of
Atad, which is on the other side of the
Jordan, and there they eulogized [him
and held] a very great and imposing
funeral. He [Yoseif] made seven days of
mourning for his father.

וְאָתוּ עַד בֵּית אֲדָרִי דְּאֲטָד דִּי בְּעִבְרָא דִּירְדְּנָא וּסְפָדוּ
תַּמָּן מְסַפְּד רַב וְתִקִּיף לְחֻדָּא וְעָבַד לְאָבוּהִי אָבְלָא
שִׁבְעָא יוֹמִין

7 וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת־אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל־עֲבָדֵי פַרְעֹה
זִקְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זִקְנֵי אֶרֶץ־מִצְרַיִם:

8 וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו רַק ^{children} טַפָּם וְצִאָנָם
וּבְקָרָם עֲזָבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

9 וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם־רֶכֶב גַּם־פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבֹד מְאֹד:

10 וַיָּבֹאוּ עַד־ ^{threshing} גֶּרֶן ^{floor} הָאֲטָד ^{bramble} אֲשֶׁר בְּעִבְרַת הַיַּרְדֵּן
וַיִּסְפְּדוּ שָׁם ^{mourning} מְסַפְּד גָּדוֹל וְכְבֹד מְאֹד וַיַּעַשׂ
לְאָבִיו אָבֵל שִׁבְעַת יָמִים:

גרן האטד. מוקף אָטדִין היה. ורבותינו דרשו (סוטה יג.) על שם המאורע, שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה, וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארוננו של יעקב, עמדו כלן ותלו בו כתריהם, והקיפוהו כתרים כגרן המוקף סייג של קוצים:

The Canaanites who lived in the land saw the mourning in the threshing place of Atad, and they said, This is heavy mourning for Egypt. It was therefore named Egypt's Mourning, which is on the other side of the Jordan.

11 וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת־הָאֵבֶל בְּגֶרֶן הָאֲטָד

וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל־כְּבֹד זֶה לְמִצְרַיִם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֵבֶל

מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:

וַחֲזָא יִתְב אֲרַעָא כְּנַעֲנָאָה יִת אֵבֶלָא בְּבֵית אֲדָרִי
דְּאֲטָד וַאֲמָרוּ אֵבֶל תְּקִיף דִּין לְמִצְרָאִי עַל כֵּן קָרָא
שְׁמָהּ אֵבֶל מִצְרַיִם דִּי בְּעֵבֶרָא דִּירְדְּנָא

His sons did for him as he commanded them.

12 וַיַּעֲשׂוּ בְנָיו לוֹ כִּן כְּאֲשֶׁר צֻוָּם:

וַעֲבָדוּ בְּנוֹהֵי לֵה כִּן כְּמָא דִּי פִקְדָּנוֹן

Rashi

כאשר צום. מהו אשר צום:

His sons carried him to the land of Canaan, and buried him in the cave of the field of Machpeilah, which Avraham purchased along with the field, for a possession as a burial place, from Ephron, the Chittite, facing Mamrei.

13 וַיֵּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנָיו אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּמַּעֲרָת שְׁדָה

הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת־הַשְּׂדֶה לְאַחֲזַת־קֶבֶר

מֵאֵת עֶפְרֹן הַחִתִּי עַל־פְּנֵי מַמְרֵא:

וַנְטְלוּ יִתְה בְּנוֹהֵי לְאֲרַעָא דְּכְנַעַן וַקְבְּרוּ יִתְה בַּמַּעֲרָת
חַקֵּל כְּפֻלְתָּא דִּי זְבוּן אַבְרָהָם יִת חַקֵּלָא לְאַחֲסִנַת
קְבוּרָא מִן עֶפְרֹן חַתָּאָה עַל אִפִּי מַמְרֵא

Rashi

וישאו אתו בניו. ולא בני בניו שכך צום, אל ישאו מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען, אלא אתם, וקבע להם מקום, ג' למזרח, וכן לארבע רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן. לוי לא ישא, שהוא עתיד לשאת את

הארון. ויוסף לא ישא, שהוא מלך. מנשה ואפרים יהיו תחתיהם, וזהו איש על דגלו באותות, באות שמסר להם אביהם לישא מטתו:

Yoseif returned to Egypt, he and his brothers, and all those who went with him, to bury his father, after he had buried his father.

14 וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרָיִם הוּא וְאָחָיו וְכָל־הָעֲלִיּוֹת אִתּוֹ לִקְבֹּר

אֶת־אָבִיו אַחֲרֵי קִבְרוֹ אֶת־אָבִיו:

וְתַב יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הוּא וְאָחָיו וְכָל דֹּסְלִיקוֹ עִמָּה
לְמִקְבֵּר יֵת אָבִיוֵהּ בְּתֵר דְּקִבְרָתָהּ אָבִיוֵהּ

Rashi

הוא ואחיו וכל העולים אתו. בחזרתו כן הקדים אחיו למצרים העולים אתו, ובהליכתו הקדים מצרים לאחיו, שנאמר ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו' ואחר כך כל בית יוסף ואחיו, אלא לפי שראו כבוד שעשו מלכי כנען, שתלו כתריהם בארונם של יעקב, נהגו בהם כבוד:

Yoseif's brothers saw that their father was dead, and they said, Perhaps Yoseif still bears a grudge against us. He will then certainly repay us for all the evil that we did him.

if only

15 וַיִּרְאוּ אָחֵי־יוֹסֵף כִּי־מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ

properly

יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁיב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר

גַּמְלָנוּ אֹתוֹ:

וְחָזוּ אָחֵי יוֹסֵף אֲרֵי מֵת אָבִיוֵהוּ וַאֲמָרוּ דְלָמָּא יֵטֵר
לָנוּ דְּכַבְּבוּ יוֹסֵף וְאַתְבָּא יֵתִיב לָנוּ יֵת כָּל בִּישְׁתָּא דִּי
גַּמְלָנוּ אֹתָהּ

Rashi

ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו ויראו, הכירו במיתתו אצל יוסף, שהיו רגילים לסעוד על שולחנו של יוסף, והיה מקרבן בשביל כבוד אביו, ומשמת יעקב לא קרבן: לו ישטמנו. שמא ישטמנו. לו מתחלק לענינים הרבה, יש לו משמש בלשון בקשה ולשון הלואי, כגון לו יהי כְּדָבָרָה, לו שְׁמַעְנוּ, ולו הוֹאֵלָנוּ, לו מְתָנוּ. ויש לו משמש בלשון אם ואולי, כגון לו חֲכָמוּ, לו הִקְשַׁבְתָּ לְמַצוֹתַי, ולוא אֲנֹכִי שֶׁקֵּל עַל פִּי. ויש לו משמש בלשון שמא, לו יִשְׁטַמְנוּ, ואין לו עוד דומה במקרא, והוא לשון אולי, כמו אֲלֵי לֹא תִלָּךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי, לשון שמא הוא. ויש אולי לשון בקשה, כגון אֲוִלִי יִרְאֶה ה' בְּעֵינַי, אולי ישוב ה' אותי, הרי הוא כמו לו יהי כְּדָבָרָה. ויש אולי לשון אם, אֲוִלִי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים:

They sent a command to Yoseif saying,
Your father issued a command before
his death, saying,

וּפְקִידוֹ לְוֹת יוֹסֵף לְמִימָר אָבוֹף פִּקֵּד קֶדֶם מוֹתָהּ
לְמִימָר

16 וַיִּצְוּ אֶל־יוֹסֵף לְאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לְאמֹר:

Rashi

ויצו אל יוסף. כמו ויצום אל בני ישראל, צוה למשה ולאהרן להיות שלוחים אל בני ישראל, אף זה, ויצו אל שלוחם, להיות שלוח אל יוסף לומר לו כן. ואת מי צו, את בני בלהה, שהיו רגילין אצלו, שנאמר והוא נער את בני בלהה:

אביך צוה. שינו בדבר מפני השלום, כי לא צוה יעקב כן, שלא נחשד יוסף בעיניו (יבמות סה:):

This is what you should say to Yoseif,
Please forgive the transgression of your
brothers and their sin, for they did evil
to you. And now please forgive the
transgression of the servants of the
God of your father. Yoseif wept as his
brothers spoke to him.

כְּדִין תִּמְרוֹן לְיוֹסֵף בִּבְעוֹ שְׂבוּק כָּעֵן לְחוּבָא אַחִיךָ
וְלַחֲטָאָהוֹן אֲרִי בִישָׁתָא גְּמִלוּךְ וּכְעֵן שְׂבוּק כָּעֵן לְחוּבָא
עֲבָדֵי אֱלֹהָא דְאָבוֹךְ וּבְכָא יוֹסֵף בְּמַלְלוּתָהוֹן עָמָה

17 כֹּה־תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שְׂא נָא פִּשַׁע אַחִיךָ please!

וְחֲטָאתֶם כִּי־רָעָה גְּמִלוּךְ וְעַתָּה שְׂא נָא לִפְשַׁע עֲבָדֵי

אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבֶן יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:

Rashi

שא נא לפשע עבדי אלהי אביך. אם אביך מת אלוהיו קיים, והם עבדיו:

His brothers also went and threw
themselves down before him, and they
said, Behold, we are your slaves.

וַאֲזָלוּ אִף אַחֵוּהִי וַנִּפְּלוּ קֶדְמוֹהִי וַאֲמָרוּ הָא אֲנַחְנָא לְךָ
לְעֲבָדִין

18 וַיֵּלְכוּ גַם־אֲחֵיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנְנּוּ לְךָ לְעֲבָדִים:

Rashi

וילכו גם אחיו. מוסף על השליחות:

Yoseif said to them, Fear not. For am I
in place of Elohim?

19 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל־תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:

וַיֹּאמֶר לְהוֹן יוֹסֵף לֹא תִדְחֲלוּן אָרִי דַחֲלָא דִּי אָנָּא

Rashi

כי התחת אלהים אני. שמא במקומו אני, בתמיה, אם הייתי רוצה להרע לכם כלום אני יכול, והלא אתם כולכם חשבתם עלי רעה והקב"ה חשבה לטובה, והיאך אני לבדי יכול להרע לכם:

You meant to do evil to me, but Elohim
meant it for good, in order to do as it is
today, to preserve the lives of a great
people.

20 וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטָבָה לְמַעַן

עֲשֶׂה כְּיוֹם הַזֶּה לְהַחֲיִית עַם־רַב:

וְאַתּוֹן חֲשַׁבְתּוֹן עָלִי בִּישָׂא מִן קָדָם יִי אֶתְחַשְׁבֶּת לְטָבָא
בְּדִיל לְמַעַבְד כְּיוֹמָא הַדִּין לְקַיָּמָא עִם סְגִי

שביעי

And now, fear not. I will provide for
you and your little ones. He comforted
them and spoke to their hearts.

children

21 וַעֲתָה אֶל־תִּירָאוּ אֲנִכִּי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם

וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עֲלֵ־לֵבָם:

וּכְעַן לֹא תִדְחֲלוּן אָנָּא אֲזוֹן יִתְכוֹן וְיִת טַפְלָכוֹן וְנַחֵם
יְתָהוֹן וּמְלִיל תַּנְחוּמִין עַל לְבָהוֹן

Rashi

וידבר על לבם. דברים המתקבלים על הלב, עד שלא ירדתם לכאן, היו מרגנים עלי שאני עבד, ועל ידיכם נודע שאני בן חורין, ואם אני הורג אתכם, מה הבריות אומרות, כת של בחורים ראה, ונשתבח בהם, ואמר אחי הם, ולבסוף הרג אותם, יש לך אח שהורג את אחיו. דבר אחר, עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד כו':

Yoseif lived in Egypt, he and his father's household. Yoseif lived one hundred and ten years.

וַיְתִיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבוּהִי וַחֲיָא יוֹסֵף
מָאָה וָעֶסֶר שָׁנִין

Yoseif saw Ephraim's children of the third generations. The children of Machir, Menasheh's son, were born on Yoseif's knees.

וַחֲזָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵין תְּלִיתָאין אַף בְּנֵי מָכִיר בֶּר
מְנוּשָׁה אֲתִילִידוּ וְרַבִּי יוֹסֵף

Yoseif said to his brothers, I will die, and Elohim will surely consider you and bring you up out of this land, to the land which He swore to Avraham, Yitzchok and to Yaakov.

וַאֲמַר יוֹסֵף לְאֶחָוְהִי אָנָּה מָאִית וַיֵּי מְדַבֵּר דְּכִיר יִתְכוֹן
וַיִּסַּק יִתְכוֹן מִן אֶרֶעָא הָדָא לְאֶרֶעָא דִּי מַיִם לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב

Yoseif made the sons of Yisrael swear, saying, Elohim will surely consider you, and you shall bring my bones up from here.

וַאֲזַמֵּי יוֹסֵף יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר מְדַבֵּר דְּכִיר יֵי
יִתְכוֹן וְתִסְקוּן יֵת גְּרָמִי מִכָּא

22 וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבוּי וַיְחִי יוֹסֵף מָאָה
וָעֶשְׂרִי שָׁנִים:

23 וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר
בְּוֹמֵנְשָׁה יְלָדוּ עַל-בְּרֵכֵי יוֹסֵף:

Rashi

על ברכי יוסף. כתרוממו. גדלן בין ברכיו:

24 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פֶּקֶד יִפְקֹד
אֲתָכֶם וְהֶעֱלָה אֲתָכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

25 וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים
אֲתָכֶם וְהֶעֱלָתֶם אֶת-עֲצָמֹתַי מִזֶּה:

Yoseif died being a hundred and ten years old. They embalmed him and he was placed in a coffin in Egypt. Chazak

ומית יוסף בר מאה ועשר שנים וחנוטו יתה ושמוהי
בארונא במצרים

26 ומית יוסף בן-מאה ועשר שנים ^{to spice} ויחנוטו אתו
^{to place} וישם בארון במצרים:

I Kings 2:1-12

הפטרה — מלכים א

הפטרה

And Dovid's days were nearing the time when he would die, and he commanded his son, Shlomo, saying,

"I am going the way of all [the inhabitants of] the earth; be strong and be a man.

Preserve the safeguards of Adonoy, your God, to go in His ways, to preserve His statutes, His commandments, His judgements, and His testimonies, as recorded in the Torah of Moshe, so that you will be successful in everything you do and wherever you turn.

1 ויקרבו ימי-דוד למות ויצו את-שלמה בנו לאמר:

2 אנכי הליך בדרך כל-הארץ וחזקת והיית לאיש:

3 ושמרת את-משמרת | יהוה אלהיך ללכת בדרךך

לשמר חקתי מצותי ומשפטי ועדותי ככתוב בתורת

משה למען תשכיל את כל-אשר תעשה ואת

כל-אשר תפנה שם:

So that Adonoy will fulfill His word
that He spoke about me, saying, 'If your
children guard their way to walk before
me in truth with all their heart and all
their soul, saying, no man of yours will
be cut off from the throne of Yisroel.

And you also know what was done to
me by Yoav ben Tsruyoh—what he did
to two generals of the army of Yisroel—
to Avner ben Ner and to Amasa ben
Yeser. He killed them and shed the
blood of war at a time of peace. He put
the blood of war on his belt which was
on his loins, and in his shoe that was on
his feet.

You shall do according to your wisdom,
and do not let his graying head go
down to the grave in peace.

But to the children of Barzilai of Gilod,
you should show kindness, and let
them be among those who eat at your
table; for they were close to me when I
fled from Avsholom, your brother.

4 לַמַּעַן יִקִּים יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר
אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת־דֶּרֶכְכֶּם לִלְכֹּת לִפְנֵי בְּאֻמַּת
בְּכָל־לִבָּבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ
מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל:

5 וְגַם אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־אֲשֶׁר־עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה
אֲשֶׁר עָשָׂה לְשְׁנֵי־שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן־נֵר
וּלְעִמָּשָׂא בֶן־יִתְרֵל וַיַּהַרְגֵם וַיִּשֶׂם דְּמֵי־מִלְחָמָה בְּשָׁלֹם
וַיִּתֵּן דְּמֵי מִלְחָמָה ^{a belt} בַּחֲגֻרְתּוֹ אֲשֶׁר בְּמַתְּנָיו וּבִנְעָלוֹ
אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו:

6 וַעֲשִׂיתָ כַּחֲכַמְתְּךָ וְלֹא־תוֹרֵד ^{old age} שִׁיבְתּוֹ בְּשָׁלֹם שְׂאֵל:
(ס)

7 וּלְבָנֵי בָרְזַלִּי הַגִּלְעָדִי ^{Gileadite} תַּעֲשֶׂה־חֶסֶד וְהָיוּ בְּאֻכְלֵי
שֻׁלְחָנְךָ כִּי־כֹן קָרְבוּ אֵלַי בְּבִרְחִי מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם אָחִיךָ:

And behold, there is in your company
Shimi ben Geira, of the tribe of
Binyomin, among the young men. He
cursed me with an explicit curse on the
day I went to Machanayim, and he
came down to greet me at the Jordan, so
I swore to him by Adonoy, saying, 'I
will not execute you by the sword.'

And now, do not consider him innocent,
for you are a wise man, and you will
know how to deal with him, and you
bring down his gray head to the grave
in blood."

And then Dovid slept with his fathers,
and was buried in the City of Dovid.

The days that Dovid was king over
Yisroel totaled forty years. He was king
in Chevron for seven years, and in
Yerusholayim He was king. for thirty-
three years.

And Shlomo sat on the throne of his
father, Dovid, and his kingdom was
firmly established.

8 וְהִנֵּה עֹמֵד שָׁמָּה בֶן־גֵּיָרָא בֶן־הַיְּמִינִי^a מִבְּחָרִים וְהוּא
Benjaminite

קָלָלָנִי קָלִלָה נִמְרָצָת^{properly} בַּיּוֹם לְכַתִּי מַחְגָּגִים וְהוּא־יָרַד

לְקִרְאָתִי הַיַּרְדֵּן וְאָשָׁבַע לוֹ בִּיהוָה לֵאמֹר אִם־אֶמְיָרָךְ

בְּחֶרֶב:

9 וְעַתָּה אֵל־תִּנְקְהוּ^{to be clean} כִּי אִישׁ חָכָם אַתָּה וַיִּדְעָתָ אֶת־

אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לּוֹ וְהוֹרַדְתָּ אֶת־שִׁיבְתוֹ בַּדָּם שְׂאוֹל:

10 וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד: (פ)

11 וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה

בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שִׁבְעַ שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים

וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים:

12 וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל־כִּסֵּא דָוִד אָבִיו וַתֵּכֶן מַלְכוּתוֹ מֵאֵד: